

Julian Kałowski

"Univerzita a Cirkev na začiatku tretieho milénia", Zenon Grocholewski, Ružomberok 2002 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 47/3-4, 279-284

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kardinał Zenon Grocholewski, *Univerzita a Cirkev na začiatku tretieho milénia*, Katolícka Univerzita v Ružomberku, 2002.

Z radością należy przyjąć pozycję Księdza Kardynała Zenona Grocholewskiego, długoletniego pracownika Najwyższego Trybunału Stolicy Apostolskiej, to jest Sygnatury Apostolskiej, a obecnie prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego, której podlegają wszystkie seminaria duchowne, uniwersytety oraz inne uczelnie katolickie. Pozycja – wydana w języku słowackim przez Uniwersytet Katolicki w Ružomberku – zawiera naukę katolicką o roli, jaką mają do spełnienia uniwersytety i uczelnie katolickie w trzecim tysiącleciu, to jest w okresie liberalizmu i szerzenia się różnego rodzaju poglądów przeciwnych wierze i moralności katolickiej.

We wstępie Ján Duda, kanonista i bliski współpracownik Księdza Kardynała, zauważa, że jest to być może pierwsza pozycja, która w formie książkowej zawiera wystąpienia i konferencje Kardynała Grocholewskiego jako Prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego. Ksiądz Kardynał Z. Grocholewski cieszy się w Słowacji wielkim szacunkiem, ponieważ uczynił wiele dla dobra Kościoła, rozwoju kanonistyki i teologii w tym kraju – jak sam powiedział w 1996 roku: „dla żadnego narodu nie zrobiłem tyle, co uczyniłem dla Słowacji”. Autor wstępu podkreśla, że Słowacy uważają go za człowieka dobrego serca, pełnego wiary, dobroci i miłości względem Boga.

Pozycja składa się z dwóch części. W pierwszej z nich zamieszczono siedem krótkich komentarzy władz kościelnych oraz akademickich Uniwersytetu Comeniana w Bratysławie i Katolickiego Uniwersytetu Ružomberok dotyczących konkretnych pism Kardynała Zenona Grocholewskiego podkreślających wagę jego nauczania w czasach bardzo trudnych dla formacji intelektualnej i ludzkiej w szkołach, uniwersytetach katolickich oraz wydziałach kościelnych Słowacji. Autorami pierwszej części są: ks. biskup prof. František Tondra (*Univerzita v náboženskom a kultúrnom kontexte súčasnosti*, s. 25-28), ks. biskup doktor Tomáš Galis (*Kardinał Zenon Grocholewski*, s. 29-33), ks. prałat profesor Viliam Judák (*Kardinał Zenon Grocholewski a Univerzita Komenského v Bratislave*, s. 35-39), ks. prałat doktor Józef Jarab (*Úprimná vd'aka kardinálovi Crocholewskému*, s. 41-42), doktor Anton Tyrol (*Univerzita a Cirkev na začiatku tretieho milénia*, s. 43-45), doktor Amantius Akimjak

(*Úloha katolíckej univerzity podľa kardinála Grocholewského*, s. 47-49) oraz doktor Ján Duda (*Nová evanjelizácia kňazov v náuke kardinála Grocholewského*, s. 51-56).

Autor pierwszego z artykułów, ks. bp prof. F. Tondra, podkreśla, że Ksiądz Kardynał Z. Grocholewski ma rację, widząc w najbliższej przyszłości olbrzymią rolę fakultetów teologicznych w rozwijaniu wiedzy z zakresu etyki, moralności oraz w integralnym poznawaniu prawdy i człowieka. Ks. biskup dr T. Galis wskazał na niektóre kwestie występujące w artykułach Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego, takie jak *munus docendi* biskupów, *nihil obstat* kandydatów na profesorów teologii oraz niedociągnięcia w zakresie formacji teologicznej w seminariach duchownych i ich przyczyny. Ks. prałat prof. V. Judák przypomniał biografię Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego i pełnione przez niego funkcje, a także związki z uczelniami słowackimi, uznając go za „ojca duchowego” nowej generacji kanonistów i teologów słowackich. Ks. prałat dr J. Jarab wysoko ocenił studium Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego poświęcone nauczaniu teologii w seminariach podkreślając, że spostrzeżenia w nim zawarte wyszły spod pióra praktyka – długoletniego profesora i pedagoga. Dr A. Tyrol podkreśla wartość publikacji Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego dla podnoszenia jakości szkolnictwa wyższego w Słowacji, natomiast dr A. Akimjak pisze o propagowanej przez kardynała koncepcji nowego modelu uniwersytetu, nazywanego *campus universitario*, przeciwstawiającej się modelowi oświeceniowemu Humboldta. W ostatnim z wymienionych artykułów dr Ján Duda zauważa, że w dziejach Kościoła zawsze fundamentalny charakter miało pytanie o to, kim powinien być kapłan w służbie ludu Bożego. Aktualne jest ono również obecnie – w kontekście kultury pluralistycznej, ogromnego rozwoju techniki i głębokiego kryzysu kleru. Autor przedstawia też Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego jako wielkiego znawcę prawa kanonicznego, przede wszystkim zaś podkreśla jego głęboką wiarę, wierność nauczaniu Kościoła, dobroć, wybitną inteligencję, kulturę etc.

W drugiej części pozycji zamieszczono dziewięć opracowań autorstwa Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego, które dotyczą problemów związanych z uniwersytetami katolickimi i teologicznymi wydziałami katolickimi.

Pierwsze opracowanie, zatytułowane *Univerzita a Cirkev* (s. 59-61), zostało opublikowane w wersji włoskiej z okazji pierwszej rocznicy jubileuszu wszystkich uniwersytetów¹. Ksiądz Kardynał przypomina w nim, że nie ma sprzeczności pomiędzy rozumem a wiarą.

Dnia 20 kwietnia 2001 roku Ksiądz Kardynał Z. Grocholewski wygłosił na Wydziale Teologicznym w Lugano konferencję pt. *Autonómna prítomnosť*

¹ Z. Grocholewski, *L'impegno culturale e testimonianza della fede*, L'Osservatore Romano, 8 settembre 2001, s. 7, *Seminarium* 41 (2001) 7.

v službe vedeckého a kultúrneho dialogu, (s. 63-73), opublikowaną w języku włoskim w 2002 roku². W referacie tym Autor przedstawił dwa główne modele uniwersytetów europejskich, wskazując na ich siłę i pewne ograniczenia. Szczególną uwagę poświęcił uniwersytetom średniowiecznym, spośród których najbardziej znanymi i zasłużonymi były uczelnie w Bolonii i Paryżu, słynące z dobrej formacji, struktury życia, modelu pracy i kształcenia oraz wysokiego poziomu nauczania teologii. Drugi model uniwersytetu, rozpowszechniony w XIX wieku, był efektem wielkiej reformy uniwersyteckiej zapoczątkowanej przez Wilhelma von Humboldta (1767-1835) w Berlinie ("Humboldt-Universität"), w wyniku której uniwersytety w całej Europie Środkowej stały się instytucjami państwowymi mającymi wolność prowadzenia badań naukowych i nauczania.

Wywiad przeprowadzony na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim z Księdzem Kardynałem Z. Grocholewskim, Prefektem Kongregacji Wychowania Katolickiego (*Służba prawde v jej plnom rozmere*, s. 75-80), wydrukowany w wersji polskiej³, poświęcony jest roli i zadaniu uniwersytetu katolickiego w Kościele i w świecie. „Uniwersytet katolicki – stwierdza Ksiądz Kardynał – ma pomóc zrozumieć ludziom, że szczęście człowieka i prawdziwy postęp nie polega na tym, by ‘więcej mieć’ czy więcej przeżyć, ale ‘bardziej być’, co podkreślił Sobór Watykański II i za nim bardzo mocno Jan Paweł II; ma pomóc zrozumieć ludziom, że właściwe panowanie człowieka nad światem widzialnym polega, jak zaznaczył aktualny Następca Piotra w encyklice *Redemptor hominis*, na ‘pierwszeństwie etyki nad techniką [...], prymacie osoby w stosunku do rzeczy, [...] pierwszeństwie ducha wobec materii” (n. 16)”⁴. Autor podkreślił również zasługi KUL dla kultury i nauki w czasie reżimu komunistycznego.

Opracowanie Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego pt. *Rím ako centrum cirkevnych štúdií* (s. 83-90) stanowi studium poświęcone papieskim uniwersytetom, instytutom, akademiom i fakultetom teologicznym. Autor podkreśla, że Rzym jest najważniejszym centrum studiów kościelnych w świecie, którego profesorowie i studenci pochodzą z różnych stron świata, oraz centrum przygotowania kapłanów- ekspertów w różnych dyscyplinach kościelnych i im pokrewnych⁵.

² Z. Grocholewski, *La Facoltà di Lugano nel Campus dell'Università della Svizzera Italiana: una presenza autonoma al servizio del dialogo scientifico e culturale*, Rivista Teologica di Lugano 7 (2002) 181-189.

³ Z. Grocholewski, *Służyć prawdzie w pełnym jej wymiarze*, Przegląd Uniwersytecki, KUL, Rok XIII, Maj-czerwiec 2001, nr 3 (71) 4-5.

⁴ Tamże, s. 5.

⁵ Wersja włoska, *Prefazione di Zenon Grocholewski*, Arciv. Prefetto della Congregazione per l'Educazione Cattolica, w: Pontificie Università e Atenei Romani, Libreria Editrice Vaticana 2000, s. 9-17.

Kolejna pozycja to wypowiedzi Księdza Kardynała opublikowane przez czasopismo „Publik–Forum” w związku z odbywającym się w 2001 r. międzynarodowym kongresem pod hasłem „Katolicy w Europie: czemu służy teologia” (*Naši profesori hovoria z poverenia Cirkvi*, s. 93-99). Ksiądz Kardynał mówi między innymi o zmniejszającej się liczbie powołań kapłańskich oraz kwestiach związanych z nauczaniem teologii, wymaganiami stawianymi profesorom nauczającym z polecenia Kościoła, *nihil obstat* udzielanym tym profesorom i innych zagadnieniach dotyczących zadań i roli profesora teologii studiów wyższych w kontekście kulturalnym i naukowym współczesnej Europy.

Posłudze nauczania biskupa (*munus docendi*) poświęcony został stosunkowo obszerny w porównaniu z innymi artykuł pt. *Biskup poslaný vyučovať*, (s. 101-124)⁶. Autor zwraca uwagę na fakt, że posługa ta zajmuje pierwsze miejsce wśród obowiązków biskupa i jest zawsze, a szczególnie w obecnej rzeczywistości, bardzo aktualna. Na potwierdzenie tego posłannictwa biskupa autor przytacza teksty z Pisma świętego oraz fragmenty nauczania papieży, w tym przede wszystkim Jana Pawła II, a także dokumentów Soboru Watykańskiego II.

Tekst pt. *Teológ v službe univerzity, Cirkvi a spoločnosti* (s. 127-140)⁷ jest wystąpieniem, Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego, które miało miejsce 23 marca 2000 roku na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu w Splicie. Autor dokonuje w nim analizy różnych aspektów teologii oraz roli teologa w Kościele i dla dobra Kościoła. Odwołując się do najnowszych dokumentów Stolicy Apostolskiej stwierdza, że teolog powinien być sługą Prawdy, posłusznym Magisterium Kościoła, prowadzić głębokie życie wewnętrzne, a także dbać o formację ciągłą kapłanów.

W opracowaniu zatytułowanym *Problematika nihil obstat zo strany katolíckej Cirkvi v súvislosti s menovaním profesorov katolíckej teológie* (s. 143-159)⁸ Autor poddaje analizie problem bardzo delikatny i ważny z punktu prawnego, jakim jest kościelne *nihil obstat* na mianowanie profesora teologii katolickiej, czyli jeszcze przed formalnym mianowaniem. Tekst został wygłoszony na kongresie teologicznym w Würzburgu 30 marca 2001 roku w języku niemieckim i w takiej też wersji językowej wydrukowany⁹, a następnie dopiero w języku włoskim¹⁰. Autor

⁶ Wersja polska, Z. Grocholewski, „*Munus docendi*” biskupa, Prawo – Administracja – Kościół, nr 1 (5) 2001, s. 5-32, tłumaczenie A. Miziński.

⁷ Wersja włoska, *Il teologo al servizio dell'Università della Chiesa e della Società*, Seminario 40 (2000) 177-190.

⁸ Wersja włoska, *Nihil obstat ecclesiastico. La nomina del professore di teologia cattolica*, Seminario 41 (2001) 275-293

⁹ *Bulletin ET, Zeitschrift für Theologie in Europa* 12 (2001) 51-64.

¹⁰ *Nihil obstat ecclesiastico. Nomina del professore teologia cattolica*, Seminario 41 (2001) 275-293.

przedstawił w nim główne zasady zamieszczone w prawie konkordatowym i kościelnym dotyczące omawianego zagadnienia, a także zasady teologiczno-kościelne uzasadniające konieczność uzyskania *nihil obstat* oraz wymagania stawiane profesorom teologii.

Ostatnie studium pt. *Vyučovanie teológie v kňazskom seminári: význam a odporúčania* (s. 161-174) – poświęcone nauczaniu teologii w seminarium-zostało wygłoszone 10 lipca 2000 roku w Leggiuno do formatorów wyższych seminariów duchownych i opublikowane pierwotnie w wersji włoskiej¹¹. Autor – jako prefekt Kongregacji Wychowania Katolickiego, a więc ten, któremu podlegają wyższe seminaria duchowne, w tym przede wszystkim nauczanie filozofii i teologii – przedstawił ogólną sytuację profesorów i alumnów. Pomimo szerzenia się różnych tendencji, nie zawsze zgodnych z doktryną Kościoła, teologowie powinni być prawowierni władzy kościelnej, czyli postępować według wytycznych Soboru Watykańskiego II wyrażonych słowami: „Przedmioty teologiczne niech tak będą wykładane w świetle wiary i pod kierownictwem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, aby uczniowie w należyty sposób czerpali naukę katolicką z Boskiego Objawienia, głęboko w nią wnikali i czynili pokarmem własnego życia duchowego, w posłudze kapłańskiej zaś by byli zdolni ją głosić, wyjaśniać i zachowywać”¹².

Od profesorów należy zdaniem Autora oczekiwać nie tylko kompetencji w dziedzinie teologii, lecz także tego, że będą prawdziwymi wychowawcami seminarzystów przekazującymi doktrynę prawdziwą i pewną oraz ukazującymi im miłość i zaufanie.

Autor zauważa też, że wielu alumnów wstępuje do seminarium z różnego rodzaju obciążeniami wynikającymi z sytuacji, w jakiej żyją, wielu także traktuje studia filozoficzne i teologiczne jako coś zbytecznego.

Autor przytaczając słowa Jana Pawła II, który pisze: „...kandydat do kapłaństwa musi się czuć niezbędnym i niezastąpionym protagonistą swej formacji; każda formacja, a więc również formacja kapłańska, jest w gruncie rzeczy samowychowaniem. Nikt bowiem nie może zastąpić nas jako osoby w odpowiednim korzystaniu z wolności”¹³. Alumnów powinni odznaczać się ustawiczną motywacją do kontynuowania studiów teologicznych oraz do stałego pogłębiania wiedzy.

W końcowej części wystąpienia Autor wskazuje na pewne wymagania dotyczące programu studiów teologicznych w świetle odnowy zapoczątkowanej przez

¹¹ Z. Grocholewski, *L'insegnamento della teologia nel seminario: importanza e suggerimenti*, Seminarium 40 (2000) 619-632.

¹² Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, n. 16.

¹³ Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostołska *Pastores dabo vobis*, 25 marca 1992, Libreria Editrice Vaticana, 1992, n. 69, s. 181.

Sobór Watykański II, które powinni uwzględniać wychowawcy. I tak między studium teologii i życiem duchowym seminarzysty musi zachodzić związek, podobnie jak między studium teologii i modlitwą, której nie może zabraknąć w codziennym życiu zarówno seminarzystów, jak i formatorów. Zgodnie z wytycznymi Soboru Watykańskiego II seminarzystów należy również zapoznawać z innymi religiami, czyli przygotowywać ich do ekumenizmu.

Opublikowana w języku słowackim pozycja jest nie tylko wyrazem uznania kompetencji Księdza Kardynała Z. Grocholewskiego w sprawach dotyczących uniwersytetu i Kościoła, lecz także dowodem wielkiego szacunku naukowców słowackich dla Prefekta Kongregacji Wychowania Katolickiego.

Ks. Julian Kałowski, MIC

Marta Greszata, *Litispendencja w procesie kanonicznym* Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, Lublin 2003, 223 s.

Problematyka związana z kościelnym prawem procesowym, a zwłaszcza z jego różnymi niuansami i szczegółami odnoszącymi się do kanonicznego procesu spornego, jest ciągle aktualna i ważna. Wszyscy wierni mają prawo do dochodzenia i obrony przysługujących im w Kościele uprawnień, na właściwym forum kościelnym według przepisów prawa (zob. kan. 221 § 1 KPK). Jest to jedno z podstawowych uprawnień, którego realizację Kościół ma obowiązek umożliwić wiernym. To dochodzenie może odbywać się drogą administracyjną lub sądową. Aby możliwe było dochodzenie sprawiedliwości na drodze sądowej, społeczność kościelna winna zorganizować odpowiedni system sądownictwa, który byłby znany, dostępny, działający zgodnie z prawem i sprawiedliwie. Stąd możemy powiedzieć, że sądownictwo kościelne powinno spełniać w Kościele własne zadania, określone prawem kanonicznym. Są one ukierunkowane w konkretnych przypadkach na sprawiedliwe rozstrzygnięcie przedłożonych sędziemu spraw, niezależnie od ich charakteru. W kontekście tych zadań niezwykle ważna i istotna staje się określona normami prawa kanonicznego metoda, jaką dysponuje sędzia w rozpoznawaniu i rozstrzygnięciu przedkładanych mu spraw. Metoda ta jest w odniesieniu do poszczególnych spraw określana normami prawa procesowego, które nie tylko wskazują na konieczność dokonania wymaganych prawem czynności, ale także wprowadzają określone skutki prawne poszczególnych aktów.

Prezentowane opracowanie, wydane w serii kościelnego prawa procesowego przez Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, autorstwa Marty